

Urednici

Dragoljub Igrošanac
Mladen Milosavljević

Copyright © 2015 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-407-9

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2015.

Književna fantastika

ALMANAH 2015.

Čarobna
knjiga

SADRŽAJ

REČ UREDNIKA	7
--------------	---

PROZA

Goran Skrobonja – <i>Hrid</i>	13
Adrijan Sarajlija – <i>Sveti Ajden i dobri ljudi</i>	25
Darko Tuševljaković – <i>Sebastijan</i>	29
Laura Barna – <i>Depeša iz Rima</i>	41
Svetislav Basara – <i>Na pragu novog doba</i>	49
David Albahari – <i>Plava lopta</i>	57
Pavle Zelić – <i>Starac i pršuta</i>	61
Boban Knežević – <i>Otporna na vatru</i>	65
Boris Nad – <i>Sedam kula Satane</i>	69
Uroš Petrović – <i>Međustanica</i>	77
Marko Pišev – <i>Divlja kost</i>	89
Dejan Ognjanović – <i>Inkubacija</i>	97
Aleksandar Petrović (Aca Seltik) – <i>Izabrani</i>	107
Dušica Žegarac – <i>Susret</i>	113
Ivana Mihić – <i>Nestalo vreme</i>	121
Zoran Kesić – <i>Hipnokozmetička kompanija „Sanja“</i>	127
Ivan Tokin – <i>Maia</i>	135
Dušan Nedeljković – <i>Samit na Uranu</i>	139
Marko Šelić Marčelo – <i>Pad</i>	147

OGLEDI

Sava Damjanov – <i>Srpska fantastika od srednjeg veka do postmoderne</i>	153
Majkl Morison – <i>Pisac, mačak i petoro korespondenata iz pakla</i>	167
Dejan Ognjanović – <i>Priča o duhovima: Robert Ajkman</i>	183
Zoran Živković – <i>Motiv lavirinta u naučnoj fantastici</i>	193
Mladen Jakovljević – <i>Raspoređivanje budućnosti: Periferal Vilijama Gibsona</i>	197
Miloš Jocić – <i>Anatomija Novog Krobuzona: parlament i jazbine</i>	211
Mladen Stajić – <i>Kauzalni odnos popularnosti serijala romana</i>	
Pesma leda i vatre i serije Igra prestola	221

INTERVJUI

Razgovor s Bobanom Kneževićem	231
Razgovor s Goranom Skrobonjom	241

OSVRTI

Irena Dajić – <i>Ursula Legvin – dobitnica Nacionalne književne nagrade</i>	251
Ilija Bakić – <i>Pola veka Dine Frenka Herberta</i>	255
<i>Srpska fantastika predstavljena britanskim antropolozima</i>	258
<i>In memoriam – Teri Pračet</i>	261

POEZIJA

Ilija Bakić: <i>Srpska naučnofantastična poezija –</i> Miroljub Todorović	265
<i>Kiborg</i>	269
<i>Planeta</i>	270
<i>Putovanje u Zvezdaliju</i>	272

STRIP

Aleksandar Nešić – <i>Strip i fantastika</i>	277
--	-----

PRIKAZI

Đorđe Bajić – <i>Nedovršeni posao</i> , Tomas Ligoti	280
Ilija Bakić – <i>Lavirint smrti</i> , Filip K. Dik	281
Irena Dajić – <i>Govornik za mrtve</i> , Orson Skot Kard	283
Ilija Bakić – <i>Kapije Anubisa</i> , Tim Pauers	285
Ilija Bakić – <i>Srca, ruke i glasovi</i> , Ijan Mekdonald	287
Ilija Bakić – <i>Svračje noge</i> , Kurt Vonegat	289
Ivan Velisavljević – <i>Poetika horora</i> , Dejan Ognjanović	291

O AUTORIMA	295
------------	-----

REČ UREDNIKA

Novim brojem almanaha *Književna fantastika* nastavljamo da doprinosimo uklanjanju istrajnih predrasuda o vrsti književnog stvaralaštva nastalog iz ljubavi prema začudnom, drugačijem, onostranom, oneobičavajućem. Nepravедno potcenjivanje tog vida književnosti moglo bi se okarakterisati i širom težnjom ka oštrom razdvajanju fantastičnog od stvarnosnog. Međutim, upravo su fantastično i stvarnosno u neprestanom životnom kolopletu, ako nikako drugačije, onda u onom osnovnom i neporecivom obliku u kome se smenjuju snovi i java. I to zanemariti znači unapred poreći čitavu jednu dimenziju ljudskog iskustva. Fantastika je sastavni deo ljudskog bića, a nerazdvojiv je deo i književnosti, doslovno od njenih prapočetaka do današnjih dana.

Srpska književna fantastika, takođe, ima korene duboko urasle u dalekoj prošlosti, koji dosežu do srednjeg veka. Malo je poznato da je fantastika u savremenom književnom obliku na našim prostorima zapaženo prisutna već tokom romantizma. Početkom 19. veka, najčitaniji srpski autor bio je Milovan Vidaković, koji je u svoja dela inspirisana nemačkim gotskim romanima unosio elemente domaće folklorne fantastike.

Na razmeđu 19. i 20. veka pojavljuju se i prva prava naučnofantastična dela, drama *Posle milijon godina* Dragutina Ilića i roman *Jedna ugašena zvezda* Lazara Komarčića, a izgradnji poštovanja vredne tradicije srpske fantastike doprineli su brojni autori, među kojima su Milovan Glišić, Janko Veselinović, Milutin Milanković, Danilo Kiš, Borislav Pekić, Milorad Pavić...

U ovogodišnjem izdanju almanaha, odlučili smo da predstavimo neke od najvažnijih glasova savremene srpske fantastičke prakse, pa se, pored dela odabranih stvaralaca tzv. žanrovske provenijencije, među koricama ovog izdanja nalaze i ostvarenja nekih od najznačajnijih imena ovdašnje glavnotokovske scene. U završnom delu proznog segmenta, nudimo vam i pravu poslasticu: priče poznatih ličnosti iz javnog i kulturnog života Srbije.

Slede rubrike posvećene esejistici, intervjuima, prikazima domaćih i stranih literarnih ostvarenja i segmenti posvećeni poeziji i stripu. Ali da krenemo redom...

Goran Skrobonja, pisac romana *Čovek koji je ubio Teslu* i *Sva Teslina deca*, svojom naučnofantastičnom pričom *Hrid* čitaocе ponovo dovodi u priliku da se susretnu sa likom našeg slavnog naučnika, ali u dalekoj budućnosti i jednom trenutku presudnom po čovečanstvo.

Sledi priča Adrijana Sarajlije *Sveti Ajden i dobri ljudi* – o povratku jednorukog sveca među pastvu i njegovom „pomalo čudnom“ zahtevu, a *Sebastijan* Darka

Tuševljakovića prati neobičnu romansu proisteklu iz velikog kvantnog akcidenta. Laura Barna nam se predstavlja kompleksnom pričom *Depeša iz Rima*, u kojoj na suptilan način koristi žanrovske elemente.

Na stranama ovog broja almanaha, donosimo i odlomak iz jednog od najznačajnijih ostvarenja savremene srpske književnosti, romana *Fama o biciklistima* Svetislava Basare. Odlomak *Na pragu novog doba* otkriva sadržaj zapisa pronađenog u boci koju je, nakon brodoloma i spasavanja na misterioznom ostrvu Ultima Thulae, čovečanstvu poslao kapetan Adam Kvinsdejl.

Još jedan dobitnik Ninove nagrade, David Albahari, svojom pričom *Plava lopta* prikazuje fantastiku kao blagodarni dodatak sveta koji nas okružuje, i onog koji nas čini.

Minijatura *Starac i pršuta* Pavla Zelića vodi nas, čini se, u ne tako daleku budućnost Srbije, u kojoj, bez obzira na to što tu više ne živi baš mnogo Srba, u kolektivnom pamćenju još uvek opstaje strast ka dobrom pečenju, i to ni manje ni više nego od genetski nemodifikovane prasetine.

Boban Knežević je zastupljen pseudoistorijskom pričom *Otporna na vatru*, inspirisanom legendom o prastaraj knjizi sa uputstvima za proricanje. *Sedam kula Satane* Borisa Nada naslovno je delo iz istoimene zbirke, čijih je nekoliko priča premijerno objavljeno na sajtu *Art-anima*.

Međustanica Uroša Petrovića je priča iz univerzuma popularnog horor romana za decu *Peti leptir*, koji je ove godine doživeo ekranizaciju u vidu prvog srpskog 3D filma. Sledi *Divlja kost*, psihološka, onespokojavajuća priča Marka Piševa, a zatim i priča mračne fantastike Dejana Ognjanovića – *Inkubacija*.

Popularni muzičar i frontmen grupe *Ortodoks Kelts* Aleksandar Petrović (Aca Seltik) potpisuje erotsku horor priču *Izabrani*. Glumica Dušica Žegarac u priči *Susret* pripoveda o susretu dvojice drugara iz detinjstva, ali pod *malo* neuobičajenim okolnostima. Ivana Mihić u *Nestalom vremenu* piše o mračnim devedesetim i jednom slučaju mladog čoveka sa vojnim pozivom u rukama.

Zoran Kesić nas, na sebi svojstven način – uz humor, ali i ne samo uz humor – provodi kroz hipnokožmetički tretman za ulepšavanje... i oživljavanje *najlepših* uspomena iz detinjstva. Pisac Ivan Tokin nam u priči *Maia* daje priliku da upoznamo krvoločnog stanovnika morskih dubina – i ljubitelja benda AC/DC.

Dušan Nedeljković nas u *Samitu na Uranu* vodi na jedno vruće putovanje Solarnim sistemom, a na samom kraju proznog dela almanaha ostavljamo priču oslikanu ikonografijom mračne fantastike, *Pad* Marka Šelića Marčela, o mukama sa inspiracijom (i nedostatkom inspiracije), klišeima i ostalim demonima koji more svakog pisca.

Druga celina, *Ogledi*, posvećena je esejistici, a otvara je rad *Srpska fantastika od srednjeg veka do postmoderne* Save Damjanova, pregled domaće fantastike

do devedesetih godina 20. veka. Sledi pogovor američkom izdanju Živkovićevog romana *Pisac u najam* iz pera profesora Majkla Morisona.

Priča o duhovima: Robert Ajkman naziv je jedne od celina objavljenih u kapitalnoj studiji *Poetika horora* Dejana Ognjanovića, koju ovde u celosti prenosimo. Tu je i kratak esej Zorana Živkovića o motivu lavirinta u naučnoj fantastici.

Raspoređivanje budućnosti: Periferal Vilijama Gibsona Mladena Jakovljevića govori o novom svetskom hit romanu utemeljivača sajberpanka, a osvrtnom na društveno uređenje izmišljenog grada-države Novi Krobuzon Miloš Jocić predstavlja roman *Stanica Perdido* britanskog pisca Čajne Mjevila. Esejistički deo zaokružuje Mladen Stajić, tekstom *Kauzalni odnos popularnosti romana* Pema leda i vatre i *serije Igra prestola*.

U sekciji posvećenoj intervjuima, Zoran Stefanović i Đorđe Bajić razgovaraju sa dvojicom legendarnih pisaca, izdavača i urednika domaće fantastike, Bobanom Kneževićem i Goranom Skrobonjom.

Odeljak *Osvrti* beleži neke od najvažnijih trenutaka na svetskoj i domaćoj sceni u poslednjih dvanaest meseci: dodelu Nacionalne književne nagrade Ursuli Legvin i govor koji je tom prilikom održala, pola veka od nastanka serijala *Dina* Frenka Herberta, smrt velikog Terija Pračeta i predstavljanje srpske savremene fantastike na Univerzitetu Kent.

U rubrici posvećenoj poeziji, Ilija Bakić predstavlja stvaralaštvo Miroljuba Todorovića, začetnika signalističkog pokreta, a u delu posvećenom sprezi književne fantastike i devete umetnosti donosimo članak Aleksandra Nešića *Strip i fantastika*.

Na kraju, u sekciji *Prikazi*, pokušali smo da predstavimo neka od najznačajnijih dela koja su na srpskom jeziku objavljena tokom prethodnih godinu dana: *Nedovršeni posao* Tomasa Ligtija, *Lavirint smrti* Filipa K. Dika, *Govornika za mrtve* Orsona Skota Karda, *Srca, ruke i glasove* Ijana Mekdonalda, *Svrache noge* Kurta Vonegata, *Poetiku horora* Dejana Ognjanovića i *Kapije Anubisa*, roman Tima Pauersa čije je objavljivanje na srpskom jeziku 2011. godine proteklo nedopustivo neprimetno.

Nadamo se da ćete uživati u izboru koji smo načinili za vas i da će vam almanah biti koristan vodič u otkrivanju do sada nepoznatih literarnih svetova. Sa saradnicima, koji su mi pomogli pri realizaciji ovog izdanja *Književne fantastike*, želim vam uzbudljivu i prijatnu čitalačku avanturu.

Dragoljub Igrošanac
Beograd, mart–april 2015.

PROZA

Goran Skrobonja

HRID

Či se sa Pijace duša vratio praznih šaka.

Vetar je stao i prašina se slegla na pustopoljinama oko Hridi, tako da je već izdaleka video vozilo nenajavljenih posetilaca. Bio je to glomazni metalni transporter obojen u carski purpur i žuto, usnuo i nepomičan nedaleko od velike pletene korpe uspinjače. Kada su čuli kopita Čijevog magarca i škripu rasklimatanih točkova, Dijab i njegovi unuci izašli su iz kamene kućice nedaleko od mehanizma za podizanje, komplikovanog niza čekrka, zupčanika, poluga i nosača, zastali da pogledaju i uvere se da je to zaista on, da bi starac onda kratko podviknuo. Petoro mališana različitog uzrasta rastrčalo se po prilaznom puteljku od ispucalog asfalta kroz koji se probijao kržljavi korov: najstariji, dvanaestogodišnji Išhak, prišao je korpi, malo popustio nauljene sajle o kojima se ona njihala nekoliko centimetara iznad tla i otvorio vratnice kada je nalegla na tle. Desetogodišnji blizanci, Džabir i Malkija, dotrčali su, šljapkajući sandalama od kanapa, da prihvate uzde i povedu jednopreg prema ograđenom prostoru sa nadstrešnicom, gde su njihove sestrice Nava i Jesim, musave i zajapurene od iščekivanja, zajedničkim naporima povlačile uže za pomeranje kliznog dela drvene ograde. Iza kuće, među plastenicima, Či je video Dijabovog sina Manana i snahu Siviju – tihu, poslušnu i marljivu ženu koju su doveli sa mističnih, maglenih visija iza Ruba, iz njegove zaboravljene postojbine – kako rade oko zasada u hidroponicima. Njih dvoje su bili granitno jezgro porodice zadužene carskom poveljom da se brine o Manastiru svih svetih i o njegova dva poslednja monaha.

Či okretno skoči sa klupice dok su blizanci čavrljali, pa prihvati Dijabovu smežuranu ruku, stisnu je i kratko odmahnu glavom na starčev upitni pogled. Radoznalo osmotri carsko vozilo.

„Ovaj dan nije kao drugi“, odgovori starac na Čijevo neizgovoreno pitanje.

„Pamtiš li da su ikada u tvom veku carevi glasnici dolazili ovamo?“, reče Či. Dijabu se lice smrknu.

„Ne“, reče on. „Ali u zapisima mog čukundede Bašarata, iz vremena kad je na Hridi živelo više od stotinu monaha i monahinja i kad je ovde gde stojimo bio

trg velikog grada koji se prostirao sve do prvih obronaka Ruba, pominje se jedan takav dan – i to ne po dobru.“

Či rastrojeno pređe dlanom preko obrijane glave orošene znojem i priđe korak bliže ostavljenom vozilu. Bilo je okruženo jedva vidljivim plavičastim sjajem i tiho je zujalo.

„Upozorili su nas da ne puštamo decu ni životinje blizu te stvari. Kažu da bi se mogli povrediti. Kako si ti prošao u trgovini?“

„Nikako“, odgovori Či i mahnu prema svojim kolima. „Vratio sam sve bačvice s vinom i ćupove s medom – nisam našao ništa za trampu. Reci Mananu, molim te, da ih istovari i vrati u skladište. Ali ipak sam doneo malo slatkiša za decu.“

„Iz Akešove radnje?“

Či klimnu glavom. Dijabovo izabrano lice se razvedri. „Obradovaće se.“

Mladi monah ponovo klimnu glavom i pođe prema korpi. Starac krenu za njim kako bi aktivirao mehanizam.

Korpa je bila prostrana i robusna, sa čvrstim drvenim podom i stranicama od upletene brodske užadi bezbedno visokim, monahu gotovo do ramena. Dok se blago ljuljala o sajlama i polako dizala uz liticu, mladić je zamišljeno posmatrao ravnici koja se otkrivala pod njim. Zelenilo se videlo samo na onih nekoliko hektara manastirske zemlje sa drevnim sistemom za navodnjavanje, njivama, livadom za ispašu i šumarkom, te na osunčanom, čokotima obraslom brežuljku s druge strane. Još malo živih boja tamo gde su bile naređane košnice, štala, ambar i skladište – i to je bilo sve. Ostatak sveta, dokle god je pogled mogao da dopre, bio je siv, uz malo svetliju strelu puta koji se gubio u daljini, prema nejasnom plavetnilu Ruba. Či ponovo obrisu teme, ovog puta zgužvanom suknenom krpom koju je izvukao iz džepa.

Pokušao je da umiri uskomešana osećanja kratkom meditacijom, ali nije uspeo. Vratio se iz Kadambe, varoši udaljene tri i po sata vožnje zapregom, razočaran zbog neuspešnog poduhvata – iako je bio pijačni dan, kad se stanovnici raštrkanih imanja tamo sjate da razmenjuju proizvode, putnika izdaleka gotovo da nije ni bilo. Na Pijaci duša, od uobičajenih prodavaca robu su izložili samo Naz i Sagara – starom i pouzdanom Tadašiju nije bilo ni traga – i čim je shvatio da je tako, Či je znao da od posla nema ništa. Naz ga je već jednom prevario podmetnuvši mu bedni konstrukt sklepan u nekoj lokalnoj tehnošupi kao originalnu dušu mletačkog dužda Domenika Domegarija iz osmog veka starog doba, skeniranu i uskladištenu za vreme jednog od pohoda u prošlost koji su organizovali lovci korporacije *Ajahuaska*, neposredno pre nego što će dužd biti razvlašćen, oslepljen i prognan. Bio bi to sjajan novi eksponat u manastirskoj Dvorani vladara, ali avaj, elektronski sertifikat *Ajahuaske* bio je falsifikovan, a kuglica sa uskladištenom

dušom ispunjena rudimentarnom ljudskom karikaturom koja nije prošla ni prvi krug provere u Arhivi. To je Čija naučilo da na Pijacu nikada ne ide bez čitača kuglica, kao i da Nazov šator zaobilazi u širokom luku.

Sagara, sredovečna i mršava žena kože tamne kao tuč, nije pribegavala takvim prevarama, ali njena ponuda nije bila zanimljiva za manastir – imala je i ona kuglice sa konstruktima, naravno, ali nije ih podmetala niti lažno predstavljala: bile su to jeftine duše namenjene igri i zabavi dece i dokonih. Na njenim policama mogli su se naći i autentični skenovi duša učenih ljudi, i oni imućniji među domaćinima ponekad se nisu libili da se oproste od vrednog dela svoje godišnje proizvodnje kako bi mladim ukućanima obezbedili virtuelne tutore i prikladno obrazovanje. Ponekad – retko – zalutala bi u njen prašnjavi šator i kuglica sa stvarnom, znamenitom istorijskom figurom. Upravo je od nje prošle zime Či kupio dušu žene po imenu Lujza Bruks, iz davne epohe dvodimenzionalnih filmova bez boje i zvuka, ali već odavno Sagara nije mogla da ponudi ništa što bi se po autentičnosti merilo s tim. Ne, najviše duša za manastirsku arhivu Či je kupio od Tadašija – bilo je među njima mnogo istorijskih figura iz milenijuma i milenijuma starog doba – ali danas se sitni, kosooki putujući trgovac nije pojavio u Kadambi. To nije bio preveliki razlog za brigu, jer događalo se već da Tadaši preskoči jednu ili dve sedmice, a onda ponovo dođe na Pijacu i postavi svoj šareni šator i barjak s jarkim crvenim i zelenim prugama. Ali Či je svejedno bio razočaran. Utrošio je dobar deo dana uzalud.

Na kraju uspona, korpa se snažno zanjihala i s trzajem se zaustavila. Čelični konopci tiho su škripali pomerajući se u žlebovima koturova, da bi se onda i sami umirili. Sada je Či kao na dlanu video čitavu ravnicu. Jedan trenutak, namršten je posmatrao magličastu koprenu koja je prekrivala tle, i pramenove oblaka na nazubljenim ivicama Ruba; sve je bilo nepomično i varljivo tiho.

Či uzdahnu, okrenu se da otvori vratnice korpe, pa stupi iznad vrtoglavog ambisa preko kamenog praga, u manastir na vrhu Hridi.

Bilo je sveže u senkama klostera dok je Či prao ruke i bosa stopala u kružnom kamenom bazenu gde se, sa tihim žuborom, slivala voda iz fontane. On je već odavno prestao da se čudi i divi majstoriji drevnih inženjera koji su izbušili Hrid i kroz granit provukli cevi i kablove kako bi manastir uvek bio snabdeven vodom i električnom strujom iz male centrale sa nuklearnim jezgrom u podnožju. Hologram koji je odvajkada posetioce dočekivao dobrodošlicom aktivirao se čim je Či stupio u vrt opkoljen kolonadama; bio je to na smenu muški i ženski lik koji je univerzalnim gestom, raširenim rukama, pozdravljao namernika i iz sekunda u sekund menjao odeću i simbole, u skladu sa trenutno ponuđenom religijom. Babizam, bahaizam, sve varijante zapadnog hrišćanstva i istočnjačkog